

תקציר הרצאת יוסי נינוה

ספר איוב

בעיית הגמול במקרא:

האמונה בגמול אלוהי צודק מתמודדת עם המציאות: על פי מה נותן האלוהים לאדם שכר או עונש.

ספר איוב מעלה את הדיון בבעיית הגמול למעלה גבוהה יותר: מהות הקשר שבין אלוהים לאדם.

שני חלקים לספר:

סיפור המסגרת - סיפור איוב ואסונו. סיפורת. (פרקים א' – ב' ו- מ"ב)

הויכוח עם רעיו – הדיון הפילוסופי. שירה.

סיפור המסגרת – סבל ללא סיבה!!

הסבל המוטל על איוב בא ללא שום חטא. רצונם של אלוהים והשטן להתעלל בו ולהעמידו בניסיון, הוא שמביא על איוב את אסונותיו. מובעת כאן דעה קשה כנגד האלוהים: לא תמיד סבלו של האדם מוצדק.

סיפור אגדה: "איוב לא היה ולא נברא, אלא משל היה" – חז"ל.

תמונה ראשונה בארץ: איוב העשיר

מוטיבים של סיפור אגדה: הגזמה בעושרו, הגזמה בצדיקותו, כל המספרים המציינים את רכושו מושלמים לעשר.

בסוף הספר: יוחזר רכוש איוב והמספרים יוכפלו.

תמונה שנייה: בשמים: מפגש ראשון בין אלוהים לשטן.

השטן מייצג דעה האומרת: האמונה היא תועלתית. כל עוד טוב לאדם הוא יאמין באלוהים המיטיב.

תמונה שלישית: האסונות בבית איוב.

גם כאן יסודות של אגדה: הגזמה באסונות. האסונות מסודרים: בידי אדם (מהדרום), בידי שמים, בידי אדם (מהצפון), בידי שמים.

תמונה רביעית: בשמים: מפגש שני של אלוהים עם השטן.

השטן מביע דעה "שטנית" יותר מן הקודמת:

"עור בעד עור" - מחירו של עור הוא עור. הדבר היקר לאדם הוא עורו. לכל אדם סף פגיעה אחר. יש בני אדם, שעד שלא תפגע בגופם, לא יחשו מאומה. אפילו ימותו בניהם. לכן כדי לבדוק את אמונת איוב, יש לפגוע בגופו.

תמונה חמישית: בבית איוב

איוב מוכה בשחין. למרות כל האסונות איוב איננו מפחית מאמונתו באלוהים.

הדיון הפילוסופי.

הדיון הפילוסופי.

התזה: אין גמול צודק, אין משפט צדק אלוהי, אלוהים מרע לאדם ללא סיבה.

הדיון: הויכוח עם חבריו: אליפז, בלדד, צופר (שלושה סבבים).

הסיכום: התזה איננה נכונה.

דעת א'ול

איוב מייצג את הטענה כלפי אלוהים: אין צדק אלוהי. אלוהים הוא לא אלוהי החסד והרחמים. אלוהים מתאכזר ליציר כפיו. מדוע הוא ממשיך את חיי הסובל, מדוע הוא מוליד את העתידים לסבול. מדוע להעניש את האדם ולגרם לו סבל, שהרי עונשו הוא מותו. אלוהים הרי נצחי, והוא יזכה לראות במותו של כל אדם, מדוע אם כן הוא מתענה לו בחייו הקצרים. חיי האדם קצרים ומלאי סבל, לעולם לא יחיה שנית, מדוע אם כן מבזבז לו אלוהים את חייו הקצרים בגרימת סבל.

"אחת, היא: על-כן אמרת--תם ורשע, הוא מכלה... ארץ, נתנה ביד-רשע פני-שפטיה יכסה, אם-לא אפוא מי הוא." (ט' 22 – 25)

דעת החברים

אלוהים הוא אלוהי הצדק. הוא אינו מעניש ללא סיבה. גם אם האדם איננו יודע על מה הוא סובל, ובמה חטא אין זה משנה מאומה. עליו לחזור בתשובה ולהאמין, ואלוהים הרחמן ירפא את פצעיו.

"...זכר-נא--מי הוא נקי אבד; ואיפה, ישרים נכחדו. כאשר ראיתי, חרשי און; וזרעי עמל יקצרהו. מנשמת אלוה לאבדו; ומרוח אפו יכלו" (ג' 8 – 9) "....האנוש, מאלוה יצדק; אם מעשהו, יטהר-גבר." (ג' 17)

על פי דעת הסופר, שתי הדעות טועות. ועל כן הוא מביא את הדעה הנכונה, לדעתו.

דעת אלוהים – דעת הסופר.

תשובת אלוהים היא בחידות ושאלות. האם יודע איוב, כיצד נברא העולם, כיצד הוא מתנהל. מובאים בתשובה בעלי חיים שונים: נשר, איילת השדה, בת היענה, ראם, סוס, בהמות, לוויתן - שהתנהגותם לא ברורה וידועה לאדם. דברי אלוהים: שיר הלל לטבע. נשאלות שאלות על אופן בריאת העולם וניהולו. **האדם הוא יצור שולי, יש בעלי חיים מופלאים ממנו, בעייתו היא לא הבעיה המרכזית ביקום.**

הצדק האלוהי איננו פנקסנות חשבונאית קטנונית, אלא יש לראות בראיה כוללת ורחבה את כל מעשה הבריאה ואת כל היקום.

"ברית" – "עדות"

ישנו ניגוד בין המושג "ברית" לבין המושג "עדות". התפישה הקדומה יותר מאמינה בברית: הסכם דו – צדדי. האל והעם מתחייבים הדדית. ולכן למקיים שכר וללא מקיים עונש. במשך השנים נתחלף המושג ל"עדות" המבטא אמונה גבוהה יותר. המושג לקוח מן הארמית "ADE" – מחויבות חד – צדדית. (האשורים בתחילת דרכם כרתו בריתות, אך מן המאה ה – 8 בעת היותם אימפריה כרתו ADE. המלך הווסל היה מחויב אך לא הממלכה האשורית השלטת).

ולכן:

אל לאדם לערוך עם האל חשבון, מערכת היחסים היא של מאמין החייב לקיים את מצוות האל, אך האל אינו מחויב לו במאומה!!

***דרכי האלוהים נהדרות מבינת אדם. לעולם לא יוכל האדם להבין לא רק את האל
האלוהי, אלא את כל דרכי האל בעולם.***